

מבורר במופת דרוב חלומות מתהוים מסיבת הגוף (שיבת ציון)

פתרון חלומות

פתחא דסוגיא

עוד אומר לך ההבדל במדריות, לא במדריות הנבואה בפרט שהביאו הרמב"ם שאינם לענין חיבורו זה אשר יעדנו בו, אבל כוונתנו באומרו מדריות הוא, בענין ביטול הכח הזה אשר אמרנו, ונאמר לך כי החלום יש ממנו כולו שוא, שעליהם נאמר החלומות שוא ידברו, שאינם מורים ענין, רק לפי האדם שיעלו אל המוח ממה שיאכל וישתה וממה שיתעסקו המחשבות בהקיץ באותו הזמן, ויש חלק שני והוא יורה על דבר אמיתי, כחלומו של שר המשקים והאופים ופרעה ונבוכדנאצר והרומה להם, וחלק שלישי והוא חלום נבואי אשר עליו נאמר בחלום אדבר בו, אלו הם שלשה מדריות. (מעשי ה' מעשי תורה פרק לב).

ביאורא דתלמודא

הרואה ט"ת בחלומו - ט"ת שכתובה
ראשון בתורה נאמרה לטובה (רש"י).
שמבראשית עד וירא אלהים את האור לא כתיב ט"ת - וכיון דחד ט"ת הראשונה שבמקרא הוא טוב, ודאי אותה הט"ת הראו לו שהיא שהזכרה בא"ב הג' טובים היו וגו' אשר לא תשתנה עוד לרעה (מהרש"א). **וכי החלומות השוא ידברו -** משמע ליה נמי קרא זה בלשון תמיהא, משום דה' השוא יתירה הוא לפי פשטיה כדכתיב בהאי ענינא כי התרפים דברו און, ולא כתיב דברו האון, וכן והקוסמים חזו שקו, ולא כתיב חזו השקו, ולהכי מפרש ליה כפשטיה דיש חלומות שהן שוא שהן על ידי שד, ומפרש ליה נמי בה"א התמיהא החלומות השוא ידברו על ידי מלאך שהרי כתיב בחלום אדבר בו (מהרש"א). **אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו -** מה שהוא מהרהר ביום (רש"י). **שנאמר אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקו -** מחשבותיך, וכן כל לשון רעיון שבמקרא אינו לשון רצון, אלא לשון מחשבה וזה יוכיח ורעיוניה יבהלוניה וכי רצונו של אדם מבהלו, אלא מחשבותיו מבהלין אותו (רש"י). **דלא מחזו ליה לאינש לא דקלא דדהבא -** דבר שלא הורגל לראות ולא הרהר בו מעולם (רש"י).

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו - ובא בעל החלום - שר המראה חלומות בלילה (רש"י). **ואמר לו כך וכך הן -** ויכול להוציאם במקומן (רש"י). **דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין -** סלקא דעתך אמינא חלום עדיף שהוא אחד משישים בנבואה, קא משמע לן דאפילו הכי דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין לאסור לו ממונו (רש"י).

ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (בבא קמא נה.) גבי סימן טוב בחלום:

הרואה ט"ת בחלומו סימן יפה לו. מאי טעמא אילימא משום דכתיב טוב, אימא וטאטאטיה במטאטי השמד. חד ט"ת קאמרינן. אימא טומאתה בשוליה, ט"ת בי"ת קאמרינן. אימא טבעו בארץ שעריה, אלא, הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה, שמבראשית עד וירא אלהים את האור לא כתיב ט"ת.

עוד אמרו חכמינו (ברכות נה.) גבי אמיתות החלומות:

שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר וחלמות השוא ידברו. כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו, והכתיב בחלום אדבר בו. רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתוב וחלמות השוא ידברו. לא קשיא, כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד. עוד שנינו שם גבי הא דאין מראין לו לאדם בחלום אלא מהרהורי ליבו: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו, שנאמר אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקו, ואיבעית אימא מהכא ורעיוני לבכך תנדע. אמר רבא תדע, דלא מחזו ליה לאינש לא דקלא דדהבא, ולא פילא דעייל בקופא דמחטא.

עוד שנינו (סנהדרין ל.) גבי חלום שוא:

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן, במקום פלוני הן, של מעשר שני הן זה היה מעשה, ואמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

אור תורה

ואמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאם ה' בפרעה אליו אתרעע בחלום אדבר בו. (מכריכו יב)

כי התרפים דברו און והקוסמים חזו שקו וחלמות השוא ידברו הכל יתחזו על פן נקטו כמו צאן יגעו כי אין רעה. (נחריה יב)

האידינא אליבא דשמעתא

החלומות שהם אמת וחלומות שהם שוא

בדיני ממונות: שנינו בסוגיין דסנהדרין גבי ספיקא דממונא שאין שועין לדברי חלומות, וכן נפסק בשו"ע (הו"מ סימן רנ"ה ט"ו). ועיין במגיד משנה (הלכות זביה ומתנה פ"י ה"ז) שכתב דאף על פי שצדק הדמיון במנין ובמקום, אין מוכח דאכן של פלוני הן. **גבי נידוי:** אמנם גבי חלום שנידוהו בשמים שנינו בנדרים שצריך להתיר נידויו בפני עשרה, וברא"ש (נדרים ח.) כתב שהטעם הוא שכל ביה עשרה שכינה שריא והרי התירוהו באותו בית דין שנידוהו. ועיין בשבט הלוי (ו"ד ח"ד סימן קכ"ו) שכתב שאין הכוונה שהוא ממש מנודה, אלא שמכיוון שכך הראו לו מהשמיים בחלום, יש לחשוש שמדובר בסימן רע, ויש להפך את הנידוי. **בדבר שהוא מצווה ועומד:** כתב בחתם סופר (ח"ב י"ד סימן רכ"ב) שהיות שהוא מצווה ועומד על כך יש לומר שמשמים זרוהו על כך, וז"ל: כתב בתשובות הרדב"ז בא' ש[חלם ש]נשבע לפרוע חובו ביום פלוני, והשיב הכא אפילו הרא"ש מודה כיון דפריעת בעל חוב מצווה, אם כן משמים הראו לו לזרוי נפשיה למצוה. **גבי נדר:** עוד כתב שם בחתם סופר שמי שחלם שקיבל על עצמו בחלום לעשות איזה דבר טוב, ראוי לו לנהוג כן מחמת שגם הסכמה וקבלה בלב יש בו משום נדר אף שלא הוציא בשפתיו, ויש לחוש שמחמת שהרהר ביום והסכים בלב לקבלה זו לכן חלם על זה בלילה. ולכן יש לחוש ולהתיר בפני עשרה. **מת הבא בחלום:** בספר חסידים (סימן תשכ"ז) מובא מעשה רב, וז"ל: 'מעשה שעשו ארון למת ונשאר מן העץ, אמר יהודי אקח אותה חתיכה ואתקן כנור, אמרו לו אל תקח ולא חשש ותקן כלי שיר מאותה חתיכה, וראה בחלום אותו המת שתיקנו לו הארון, ואמר לו קודם שתיקן משיר הארון כלי שיר אם יתקן הוא ינקום ממנו ולא חשש ותיקן. ועוד אמר ליה אם לא ישבור הכנור יהיה מסוכן, ולא חשש וחלה וכשחלה מאד לקח בנו אותו כלי שיר ושיבר על קבר של אותו שנראה לאביו, והניח השברים על הקבר ונתרפא אביו'.

עומקא דסוגיא

א. גבי הא דבנדרים אמרינן גבי חלום נידוי שיש לחשוש, ואילו גבי החזרת הלואה, אמרינן דלא חיישינן לחלום, עיין מה שכתב בתשב"ץ (ח"ב סימן קכ"ח) שיש חלומות שבאים על ידי מלאך ויש שבאים על ידי שדים. וספיקא דממונא לא מוציאים מיד המוחזק, אך נידוי הוא ספיקא דאיסורא יש לחשוש. ועיין עוד בשיבת ציון (סימן נ"ב) שכתב שהיות שרוב החלומות אינם אמת, על כן בממון הלך אחר הרוב. ואילו נידוי הוא סכנה, על כן בסכנה יש להחמיר. ועיין עוד בדברי יציב (ו"ד סימן קכ"ב) שהוסיף לבאר ענין זה.

לחשוש לחלום מחמת יקרא דחיי

כתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ו"ד סימן קמ"ו) גבי הצורך לחשוש לדברי חלומות כאשר קרובי הנפטר הבא בחלום בפחד, וז"ל: 'בדבר העובדא דהוי בעיר וורשא, בילד בן ז' שנה מעיר לאדו שנפטר בוורשא זה מספר ירחים ונקבר שם כראוי. וכעת באה אם הילד וספרה, שזה איזה זמן שבא הילד בחלום ומבקש לפנותו משם ולהוליכו ללאדו לקברו אצל זקנו, והוא מאיים עליה שאם לא תעשה כן יחנק אותה'. ע"כ. ובהמשך דבריו בירד דין הוצאת המת ממקומו למעלת כבודו וקבורתו במקום אחר, עוד הביא בשם החתם סופר דבהלה ופחד בכהאי גוונא אינו רק לשעתו עד שישכח חלומותיו, אך אשה שחולמת על בנה, ובכל עת שתזכור את בנה תזכור את חלומה, לכן נוטה להקל, וז"ל: 'לכן כשאני לעצמי הייתי אומר, דישלחו עשרה אנשים כשרים על קבר המת בתורת שלוחי בית דין, ויבקשו ממנו מחילה וכמו שכתב כבוד תורתו. וגם יבטיחו לו שם שיעשו דבר טוב לטובת נשמתו ויבקשו או בדרך גזרת בית דין, שלא יבא עוד בחלום לאמו, ובזה אפשר דנועיל בעזה"י בתרתי. חדא, דאולי באמת לא יבא עוד בחלום, ועוד דעל ידי זה תתחזק האם בלבה באמנה אתה במעשה בית דין שבישראל שכתורה עשו ויסורו המחשבות מלבה, ושוב לא נצטרך להעמיד על עיקר הדין'.

מה הם רוב החלומות

כתב בשיבת ציון (סימן נ"ב) דמבורר במופת דרוב חלומות מתהוים מסיבת הגוף, שעליהם אמרו חז"ל דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, רק מיעוטא דמיעוטא הם הוראה שמימית. ובאפרקסתא דעניא (ו"ד סימן קמ"ז) כתב שבחלום שאין בו אלא רק ענין אחד בלבד, יש יותר לומר דחלום אמת הוא, אך שאינו בנמצא כל כך. עוד כתב שלא אמרו ז"ל שאין חלום בלי דברי אמת, אלא שאין חלום בלי דברים בטלים. ויכול להיות כלו שקר, ורובם הם ממין זה.

דברי חלומות ולא מעלין ולא מורידין (גמרא)

מראי מקומות

- א. בבא קמא נה.
- ב. ברכות נה.
- ג. סנהדרין ל.
- ד. תשב"ץ ח"ב סימן קכ"ח.
- ה. שיבת ציון סימן נ"ב.
- ו. שו"ת דברי יציב ו"ד סימן קכ"ב.
- ז. שו"ת ח"מ סימן רנ"ה ס"ט.
- ח. מגיד משנה הלכות זביה ומתנה פ"י ה"ז.
- ט. רא"ש נדרים ח.
- י. שבט הלוי י"ד ח"ד סימן קכ"ו.
- יא. שו"ת חתם סופר ח"ב י"ד סימן רכ"ב.
- יב. ספר חסידים סימן תשכ"ז.
- יג. שו"ת אפרקסתא דעניא י"ד סימן קמ"ו.
- יד. שו"ת הרשב"א ח"א סימן תרס"ח.
- טו. חידושי ה"ר נדרים ח.
- טז. רא"ש נדרים כלל ח סימן י"א.
- יז. טור י"ד סימן ר"י.